Haridus- ja Teadusministeerium

Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 TALLINN

30.03.05 nr. 8 2/2.1.83

Kontrolliaruanne "Õppetoetuste maksmise korraldus"

Täname teid auditi "Õppetoetuste maksmise korraldus" läbiviimise eest. Tehtud töö on meile väärtuslikuks materjaliks vastava valdkonna analüüsimisel.

Haridus- ja teadusministeerium tutvus esitatud aruande eelnõuga ja kirja lisana edastame teile omapoolsed kommentaarid. Tehtud ettepanekutele koostasime seisukohad lähtuvalt käesoleva perioodi plaanidest.

Lugupidamisega

Toivo Maimets
Minister

Silja Kimmel 7 350 273

RIIGIKONTROLL
Kinnitatud Registr
01.04.05 05III-2-7.1/05/389-2

Munga 18, 50088 TARTU www.hm.ee Tel 735 0222 Faks 735 0250 hm@hm.ee

LISA

**Haridus- ja teadusministeeriumi seisukohad Riigikontrolli kontrolliaruande eelnõus "Õppetoetuste maksmise korraldus" toodud ettepanekutele.**

**1. Võtta seisukoht nende õppeasutuste oas, kes 2003.aastal stipendiumite ja sõidusoodustuste maksmiseks eraldatud raha kasutasid õppetoetuste maskmiseks neile, kel puudus selleks õigus.**
**Nõuda käesoleva auditi vaimiga mittehõlmatud õppeasutustelt ülevaateid selle kohta,milleks nad stipendiumite ja sõidusoodustuste jääke kasutasid.**

Haridus- ja teadusministeerium tänab Riigikontrolli tähelepanekute eest mis puudutavad õppetoetuste maksmist neile üliõpilastele kellel seaduse alusel puudub selleks õigus.

Riigikontrolli poolt toodud tähelepanekute alusel teostab Haridus- ja teadusministeerium koolides kus rahasid valesti kasutati, esimesel võimalusel, 2005.a. jooksul, riiklikku järelevalvet. Samuti anname ilmnenud puudustest kirjalikult teada kõikidele õppetoetusi maksvatele õppeasutustele, selleks, et ennetada võimalikke edasisi seaduserikkumisi.

Kindlasti peame oluliseks tõhustada kontrolli õppetoetuste rahade kasutamise üle kuid me ei pea tegevusele kuluvat ressurssi arvestades otstarbekaks Riigikontrolli poolt soovitatud ülevaadete/küsitluste läbiviimist vaid olukorrast ülevaate saamist eelarve kasutamise/lepingute aruandluse kaudu. Leiame, et riigieelarvest eradatava raha kasutamise kohta ülevaate saamiseks ei piisa ainult ühekordsetest pistelistest küsitlustest vaid tuleb välja töötada tõhus aruandlussüsteem. Haridus- ja teadusministeerium on kavandanud vastava süsteemi väljatöötamisega seotud arendustegevuse 2005.a. II poolaastasse, rakendusajaga 2006.a.

**2. Mitte arvestada eelarves koolidele õppetoetusteks raha planeerides sügissemestril alustavate õppuritega kuna seaduse kohaselt ei ole neile õigust toetust maksta.**

Õppetoetuste eelarve planeerimisel lähtutakse Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse paragrahvist 14, mille alusel õppeasutusele eraldatava toetuse fond saadakse toetuse suuruse korrutamisel vastaval õppeaastal esitatud riikliku koolitustellimuse alusel moodustatavate õppekohtade (välja arvatud doktoriõppe õppekohtade) arvuga või riigi finantseeritavate koolituskohtade arvuga ja toetuse fondi koefitsiendiga.

Seega nõuaks eelarve eraldamise teistele alustele viimine Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muudatust.

**3. Algatada õppetoetuste ja õppelaenude seaduse muutmine, et volitada selles Vabariigi Valitsust või haridus- ja teadusministrit kehtestama täpsemat õppetoetuste jagamise korda. Kui seda ei peeta vajalikuks, siis määrata seaduses, mida õppeasutuste kehtestatud õppetoetuste maksmise korrad reguleerima peavad.**

**Nõuda õppeasutustelt õppetoetuste määramiseks ja maksmiseks kordade väljatöötamist seaduses ettenähtud tähtajaks ning sellest ministeeriumi informeerimist.**

Haridus- ja teadusministeerium peab kehtiva seaduse alusel sätestatud õppetoetuste maksmise korda piisavalt täpseks. Kehtiva seadusandluse eesmärk on jätta õppeasutustele piisavalt vabadust õppetoetuste korra kehtestamisel. Paralleeli võib tuua õppeasutusse sisseastumise korraga, mis on samuti õppeasutuse pädevuses.

Samas nõustume, et õppetoetuste määramise ja maksmise kord peab olema õppeasutustel kinnitatud tähtaegselt seaduses ette nähtud ajal. Tõdeme, et esimesel õppetoetuste rakendumise õppeaastal võis tekkida õppeasutustel vastavate kordade väljatöötamise tähtaegadega probleeme kuna seaduse jõustumise ning korra väljatöötamiseks vaheline aeg jäi õppeasutuste jaoks lühikeseks. Haridus- ja teadusministeerium juhib järelevalve ringkirjas (vt punkt 1) õppeasutuste tähelepanu nimetatud kohustusele.

Haridus- ja teadusministeerum ei pea vajalikuks, et kõik õppeasutused ministeeriumi iga kord õppetoetuste korra väljatöötamisest informeeriksid. Juhul kui õppetoetuste kord on tähtaegselt avalikustatud õppeasutuse kodulehel, võib lugeda seda kättesaadavaks ka haridus- ja teadusministeeriumile.

**4. Kaaluda õppetoetuste fondide koefitsiente sätestava ministri määruse muutmist, et vähendada täiendava toetuse fondi mahtu, kuna vajadus täiendava toetuse järele ei ole nii suur nagu praegune fond lubaks maksta.**

Haridus- ja teadusministeerium nõustub Riigikontrolli märkusega, et vajadus täiendava toetuse järele ei ole nii suur kui praegune fond lubaks maksta. Lahendusena on Riigikogu võtnud vastu Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muudatuse, mille järgi on alates 1. septembrist 2005.a. põhi- ja täiendava toetuse fondidest ülejäänud vahendid õigus suunata eritoetusfondi.

**Tagada, et õppeasutused veenduksid, et täiendava toetuse saajad vastavad seaduses ette nähtud tingimustele. Selleks algatada seaduse muutmine täpsustamaks, et täiendava toetuse saaja elukoha nõue peab olema täidetud kogu toetuse saamise perioodil. Luua kontrollisüsteem, mis annaks õppeasutustele võimaluse veenduda, et toetuse saaja vastab toetuse saamise tingimustele ka pärast toetuse määramist. Kui**

**kontrollisüsteemi ei suudeta luua, siis kaaluda praegustel tingimustel täiendava toetuse maksmise lõpetamist.**

Haridus- ja teadusministeerium peab seaduse alusel õppeasutusi kohustatuks jälgima, et toetuse saajad vastavad seaduses ette nähtud tingimustele. Seaduse eelnõu ettevalmistamisel käsitleti Riigikontrolli poolt esile tõstetud probleemi kuid peeti mõistlikuks, et juhul kui toetuse saamise jooksul üliõpilase tingimused muutuvad, siis tema toetust ei peatata vaid järgmisel toetuse maksmise perioodil ta juhul kui ta tingimustele ei vasta, toetust enam ei saa.

**Kuna õppeasutused kasutavad erinevat praktikat toetuse saajate osas, kes on esitanud valeandmeid, võtta seisukoht, kas valeandmete esitamisel tuleb peatada ainult selle toetuse maksmine, mille taotlemisel esitati valeandmeid, või kõigi toetuste maksmine.**

Vastavalt Õppetoetuse ja õppelaenu seaduse paragarahvi 11 lõikele 1 kui tuvastatakse, et õpilane või üliõpilane ei vastanud õppetoetuste taotlemisel vastava õppetoetuse saamise tingimustele ning ta oli või pidi olema nimetatud tingimustele mittevastavusest teadlik, lõpetab õppeasutus viivitamatult õpilasele ja üliõpilasele õppetoetuste maksmise ja õpilane või üliõpilane kaotab õiguse taotleda ja saada õppetoetusi sel õppeaastal, mil lõpetati talle õppetoetuste maksmine ning sellele järgneval õppeaastal.

Tulenevalt Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse paragrahvi 11 lõike 1 selgest sõnastusest on haridus- ja teadusministeeriumi seisukoht, et valeandmete esitamisel tuleb peatada kõigi õppetoetuste maksmine ning õpilane ja üliõpilane kaotab sellega järgmisel õppeaastal õiguse kõikidele toetustele.

**Nõuda, et õppeasutused kehtestaksid oma arhiivieeskirjad, kui kaua tuleb õppetoetuste taotlusi säilitada.**

Oleme seiskohal kus õppetoetuste taotlusi, mille alusel toimub rahade eraldamine, saab lugeda raamatupidamisdokumendiks ning sellega seoses juhime teie tähelepanu, et vastavalt raamatupidamisseaduse paragrahvile 12, on igal õppeasutusel dokumentide säilitamise kohustus seitse aastat, alates vastava majandusaasta lõpust.

**Juhtida õppeasutuste tähelepanu sellele, et toetusi saab maksta ainult nõuetekohaselt vormistatud komisjonile protokollide alusel, paranduste tegemisel tuleb need hiljem kinnitada.**

Haridus- ja teadusministeerium juhib järelevalve ringkirjas (vt punkt 1) õppeasutuste tähelepanu nimetatud kohustusele.

**Kaaluda õppetoetuste ja õppelaenu seaduses täpsema regulatsiooni kehtestamise vajadust nn erakorralise toetuse osas.**

Selleks,et hinnata õppetoetuste erinevate fondide rakendamisega kaasnevaid mõjusid (erinevate fondide kasutamine, seaduse eesmärgi täitmine jms), on Haridus- ja teadusministeeriumil kavandatud koostöös Eesti Üliõpilaskondade Liiduga viia läbi õppetoetuste mõjude analüüs. Seaduse mõjude analüüsi tähtajaks on vastavalt haridus- ja teadusministeeriumi 2005.a. tööplaanile 1. november 2005.a. Mõjude uuringu järel on võimalik võtta ministeeriumil seisukoht erinevate toetuse fondide vajalikkuse ja mahu osas.

**5. Kaaluda toetuse maksmisega seotud kulude katteks kasutada lubatud toetusraha protsendi vähendamist, arvestades ka, et enamik auditeeritud õppeasutusi kasutas selleks raha lubatust väiksemas mahus.**

Haridus- ja teadusministeerium leiab, et kuna riikliku koolitustellimuse (RKT) maht erinevatele õppeasutustele on väga erinev, ulatudes ca 10st kohast mitmesajani, siis Riigikontrolli ettepanekut rakendades jääks väiksema RKTga õppeasutustele administreerimiskulude katteks põhjendamatult väike vahendite maht. Seda arvestades on seaduses õppeasutusel lubatud kasutada kuni 3% põhitoetuse fondist õppetoetuse maksmise ja määramisega seotud kulude katteks. Kohustust vahendeid 3% kogumahus ära kulutada ühelgi õppeasutusel ei ole ja on igati heameel tõdeda, et õppeasutused toetuste administreerimisega seotud kulutusi minimiseerivad.

**Nõuda õppeasutustelt toetuse maksmisega seotud kulude kohta eraldi arvestuse pidamist, kui selleks kasutatakse õppetoetusteks eraldatud raha.**

Nõustume Riigikontrolli märkusega ning juhime järelevalve ringkirjas (vt punkt 1) õppeasutuste tähelepanu nimetatud kohustusele.

**Seadusemuudatused**

**Võtta seisukoht, kas 01.09.2005.a. kehtima hakkav õppetoetuste ja õppelaenu seaduse täiendus läheb vastuollu seaduses toodud toetusfondide moodustamise üldise põhimõttega ning vajaduse korral esitada muutmiseks vastav eelnõu.**

Leiame, et lähtudes üld- ja erisätte kohaldamise põhimõtetest tuleb antud juhul lähtuda § 5 lõikest 5 kui erisättest sama paragrahvi lõikele 1 ja seetõttu ei ole ka tegemist nende kahe sätte vahelise vastuoluga. Lisaks üldistele õiguse põhimõtetele näeb üld- ja erisätete kasutamise võimaluse ette Vabariigi Valitsuse määrusega vastu võetud õigustloovate aktide eelnõude normitehnika eeskiri, mis sätestab, et üldist sätet sisaldavale paragrahvile võivad järgneda üldist sätet täpsustavad või üldise sätte erandeid kehtestavad paragrahvid.